

รายงานสถานการณ์การดำเนินงานตลาดสดน่าซื้อ เขตบริการสุขภาพที่ 9

ตลาดสดเป็นที่รวมของอาหารเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอาหารสดประเภทเนื้อสัตว์ ผัก และผลไม้ อีกทั้งการระบาดของโรคติดต่อทางอาหารหลายครั้ง พบว่ามีตลาดสดเป็นแหล่งแพร่กระจายโรค ประกอบกับสภาพตลาดสดที่ผ่านมามีปัญหาด้านการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม เช่น พื้นชำรุด มีน้ำขังแฉะแฉะ ขยะตกค้างมีกลิ่นเหม็น มีสัตว์และแมลงนำโรคชุกชุม ทำให้กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาควบคุมดูแลตลาดให้ถูกสุขลักษณะ โดยอาศัยพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (2542) กำหนดหลักเกณฑ์ด้านสุขลักษณะของตลาด แต่พบว่าตลาดที่ผ่านการปรับปรุงให้ถูกต้องตามกฎหมายกระทรวงยังมีจำนวนน้อย ดังนั้น ตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา กรมอนามัยจึงได้จัดทำโครงการตลาดสดน่าซื้อ เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการตลาดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการปรับปรุงตลาดให้ได้มาตรฐานตามกฎหมายกระทรวง โดยตลาดที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน “ตลาดสด น่าซื้อ” จะได้ป้ายรับรองมาตรฐาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับดี (3 ดาว) และระดับดีมาก (5 ดาว)

1. สถานการณ์การดำเนินงานตลาดสดน่าซื้อ

1.1 ผลการดำเนินงานตลาดสดน่าซื้อ

ผลการดำเนินงานตลาดสดน่าซื้อตั้งแต่ปี 2549-2557 ในเขตนครชัยบุรีรินทร์ พบว่ามีตลาดสดผ่านมาตรฐานตลาดสดน่าซื้อที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นคือในปี 2549 ระดับเขตมีตลาดสดทั้งหมด จำนวน 115 แห่ง ผ่านมาตรฐานตลาดสดน่าซื้อ จำนวน 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 67.0 ส่วนในปี 2557 จากการสำรวจของจังหวัดพบว่า มีจำนวนตลาดสดทั้งหมดเพิ่มขึ้นเป็น 120 แห่ง ผ่านมาตรฐานตลาดสดน่าซื้อ 95 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 79.2 และคิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้นจากปี 2549 คือร้อยละ 12.2 เมื่อพิจารณาแยกรายจังหวัด พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีตลาดสดผ่านมาตรฐานมากที่สุด ร้อยละ 81.4 รองลงมาได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดสุรินทร์ ผ่านมาตรฐาน ร้อยละ 81.0 78.6 และร้อยละ 66.7 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1 และภาพที่ 1

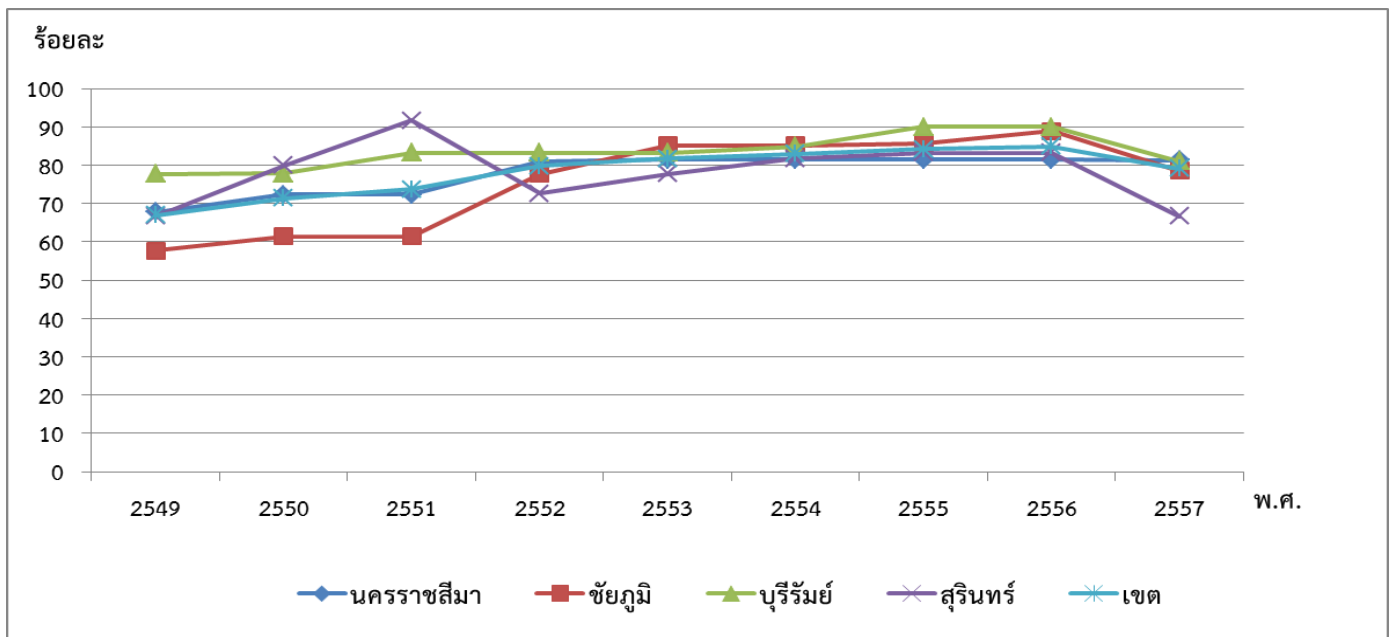
ตารางที่ 1 ผลการดำเนินงานตลาดสดน่าซื้อปี 2549-2557 แยกรายจังหวัด

ปี พ.ศ.	นครราชสีมา			ชัยภูมิ			บุรีรัมย์			สุรินทร์			เขต		
	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ
2549	59	40	67.8	26	15	57.7	18	14	77.8	12	8	66.7	115	77	67.0
2550	58	42	72.4	26	16	61.5	18	14	77.9	10	8	80.0	112	80	71.4
2551	58	42	72.4	26	16	61.5	18	15	83.3	12	11	91.7	114	84	73.7
2552	53	43	81.1	27	21	77.8	18	15	83.3	11	8	72.7	109	87	79.8
2553	54	44	81.5	27	23	85.2	18	15	83.3	11	8	77.7	110	90	81.8
2554	54	44	81.5	27	23	85.2	20	17	85.0	11	9	81.8	112	93	83.0

ตารางที่ 1 ผลการดำเนินงานตลาดสดน่าซื้อปี 2549-2557 แยกรายจังหวัด (ต่อ)

ปี พ.ศ.	นครราชสีมา			ชัยภูมิ			บุรีรัมย์			สุรินทร์			เขต		
	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ	ผ่าน	ทั้งหมด	ร้อยละ	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ	ทั้งหมด	ผ่าน	ร้อยละ
2555	54	44	81.5	28	24	85.7	20	18	90.0	12	10	83.3	114	96	84.2
2556	54	44	81.5	27	24	88.9	20	18	90.0	12	10	83.3	113	96	85.0
2557	59	48	81.4	28	22	78.6	21	17	81.0	12	8	66.7	120	95	79.2

ภาพที่ 1 แสดงแนวโน้มการพัฒนาตลาดสดน่าซื้อปี 2549-2557 แยกรายจังหวัด

1.2 ผลการสุ่มประเมินเชิงคุณภาพตลาดสดน่าซื้อ

ในช่วงปี 2549-2550 และปี 2553-2554 ศูนย์อนามัยที่ 5 ได้ดำเนินการสุ่มประเมินเชิงคุณภาพตลาดสดน่าซื้อทั้ง 4 จังหวัด มีผลการสุ่มประเมินเชิงคุณภาพในปี 2549 พบว่า ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 73.1 ปี 2550 ผ่านเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 70.4 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในแต่ละจังหวัด พบว่าในปี 2549 และปี 2550 จังหวัดชัยภูมิ ผ่านเกณฑ์การสุ่มประเมินเชิงคุณภาพตลาดสดน่าซื้อมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.7 และร้อยละ 100.0 ตามลำดับ ในปี 2553 ภาพรวมของเขตการสุ่มประเมินเชิงคุณภาพตลาดสดน่าซื้อผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 79.3 โดยจังหวัดสุรินทร์ ผ่านเกณฑ์การสุ่มประเมินเชิงคุณภาพตลาดสดน่าซื้อมากที่สุด ร้อยละ 88.9 รองลงมาได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ และนครราชสีมา ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 80.0 69.2 และ 66.7 ตามลำดับ

ส่วนปี 2554 ศูนย์อนามัยที่ 5 ได้ดำเนินการสุ่มประเมินเชิงคุณภาพตลาดสดน่าซื้อ ใน 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์ จากผลการสุ่มประเมินเชิงคุณภาพพบว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 63.6 ซึ่งจังหวัดบุรีรัมย์ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 75.0 จังหวัดนครราชสีมาผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 57.1 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการสุ่มประเมินเชิงคุณภาพตลาดสดนำซื้อ แยกรายจังหวัด

จังหวัด	2549			2550			2553			2554		
	สุ่ม	ผ่าน	ร้อยละ	สุ่ม	ผ่าน	ร้อยละ	สุ่ม	ผ่าน	ร้อยละ	สุ่ม	ผ่าน	ร้อยละ
นครราชสีมา	13	10	76.9	13	8	61.5	3	2	66.7	7	4	57.1
ชัยภูมิ	7	6	85.7	4	4	100.0	13	9	69.2	-	-	-
บุรีรัมย์	3	1	33.3	6	4	66.7	5	4	80.0	4	3	75.0
สุรินทร์	3	2	66.7	4	3	75.0	9	8	88.9	-	-	-
เขต	26	19	73.1	27	19	70.4	29	23	79.3	11	7	63.6

1.3 การเฝ้าระวังสารปนเปื้อนอาหารในตลาดประเภทที่ 1

ในปี 2554 และปี 2557 ได้ดำเนินการเฝ้าระวังอาหาร โดยการตรวจหาสารปนเปื้อนอาหาร 4 ประเภท คือ บอแรกซ์ ฟอร์มาลิน สารกันรา และสารฟอกขาว ในตลาดประเภทที่ 1 ซึ่งในปี 2554 ภาพรวมพบการปนเปื้อนคิดเป็นร้อยละ 0.7 จากจำนวนอาหารที่สุ่มวิเคราะห์ 270 ตัวอย่าง เมื่อแยกวิเคราะห์เป็นรายประเภทสารปนเปื้อนพบการปนเปื้อน จำนวน 2 ชนิด คือ ตรวจพบฟอร์มาลิน 1 ตัวอย่าง จากการสุ่มวิเคราะห์ตัวอย่างอาหาร 40 ตัวอย่าง และสารกันรา อย่างละ 1 ตัวอย่าง จากการสุ่มวิเคราะห์ตัวอย่างอาหาร 86 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 2.5 และร้อยละ 1.2 ตามลำดับ สำหรับสารปนเปื้อนที่ไม่พบในตัวอย่างอาหาร คือ สารบอแรกซ์ และสารฟอกขาว และในปี 2557 ได้ดำเนินการสุ่มตรวจสารปนเปื้อนเพิ่มเติมอีกหนึ่งประเภทคือ น้ำมันทอดซ้ำภาพรวมพบการปนเปื้อนคิดเป็นร้อยละ 8.9 จากจำนวนอาหารที่สุ่มวิเคราะห์ 112 ตัวอย่าง พบการปนเปื้อนสารปนเปื้อน จำนวน 2 ชนิด คือ ตรวจพบฟอร์มาลิน 6 ตัวอย่าง จากการสุ่มวิเคราะห์ตัวอย่างอาหาร 60 ตัวอย่าง และน้ำมันทอดซ้ำ 4 ตัวอย่าง จากการสุ่มวิเคราะห์ตัวอย่างอาหาร 7 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 10.0 และร้อยละ 57.1 ตามลำดับ สำหรับสารปนเปื้อนที่ไม่พบในตัวอย่างอาหาร คือ สารบอแรกซ์ สารกันรา และสารฟอกขาว รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเฝ้าระวังสารปนเปื้อนอาหารในตลาดประเภทที่ 1 ปี 2554 และปี 2557

ประเภทสารปนเปื้อน	ปี 2554			ปี 2557		
	จำนวนตัวอย่างที่เก็บ	จำนวนตัวอย่างที่พบการปนเปื้อน	ร้อยละตัวอย่างอาหารที่พบ	จำนวนตัวอย่างที่เก็บ	จำนวนตัวอย่างที่พบการปนเปื้อน	ร้อยละตัวอย่างอาหารที่พบ
บอแรกซ์	80	0	0.0	11	0	0.0
ฟอร์มาลิน	40	1	2.5	60	6	10.0
สารกันรา	86	1	1.2	11	0	0.0
สารฟอกขาว	64	0	0.0	23	0	0.0
น้ำมันทอดซ้ำ	-	-	-	7	4	57.1
รวม	270	2	0.7	112	10	8.9

2. ประเภทรางวัลตลาดสด นำชื่อ

2.1 รางวัลตลาดสด นำชื่อ ระดับดีมาก 5 ปีซ้อน (ปี 2549-2553)

- ตลาดสดหนองไผ่ล้อม ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัด นครราชสีมา
- ตลาดสดแม่สมบูรณ์ ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
- ตลาดสดชุมคำ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
- ตลาดสดเทศบาลตลาดนิคมปราสาท อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
- ตลาดสดเทศบาลตำบลประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
- ตลาดสดเทศบาลตำบลพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์
- ตลาดสดเทศบาลตำบลละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
- ตลาดสดเทศบาลตำบลคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
- ตลาดสดคุนย่าทองใบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

2.2 รางวัลชมเชยผู้ขายของดีเด่น ระดับเขต

- ปี 2551 : ชมรมผู้ขายของตลาดค้าปลีก-ส่ง เทศบาลเมืองบุรีรัมย์
- ปี 2552 : ชมรมผู้ขายของตลาดสดเทศบาลตำบลท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

2.3 รางวัลศูนย์เรียนรู้ตลาดสด นำชื่อ ปี 2552

- ตลาดสดเทศบาลตำบลคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
- ตลาดสดเทศบาลตำบลสังขะ จังหวัดสุรินทร์

2.4 รางวัลศูนย์เรียนรู้ตลาดสด นำชื่อ รักษ์สิ่งแวดล้อม ปี 2553

- ตลาดไนท์บาร์ชาร์ทเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

2.5 รางวัลนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาการตลาดสด นำชื่อ

- ตลาดสดเทศบาลตำบลพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

2.6 รางวัลสุดยอดสิ่งแวดล้อมสาธารณะ ประเภทตลาดระดับเขต

- ปี 2551 : ตลาดสดแม่สมบูรณ์ ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
- ปี 2552 : ตลาดสดเทศบาลตำบลชุมพวง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา
- ปี 2554 : ตลาดใหม่แม่อำนวย ตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2.7 รางวัลสุดยอดตลาดสะอาด อาหารปลอดภัยปี 2556

- ตลาดสดเทศบาลตำบลหนองบัวระเหว อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

3. มาตรการและข้อเสนอแนะ

3.1 ระดับท้องถิ่น

3.1.1 เจ้าพนักงานท้องถิ่น

- 1) พิจารณาอนุญาตการจัดตั้งตลาดสด
- 2) การออกคำสั่งเมื่อได้อนุญาตแล้ว ได้แก่ สั่งให้ปรับปรุง สั่งให้หยุดกิจการหรือให้พักใช้สั่งให้เพิกถอน
- 3) การเปรียบเทียบปรับและดำเนินคดี

3.1.2 เจ้าพนักงานสาธารณสุข/ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

- 1) ตรวจตราตามกฎหมายกระทรวง/ข้อกำหนดของท้องถิ่น
- 2) ออกคำแนะนำ หรือออกคำสั่งกรณีอันตรายร้ายแรง

- 3) จัดทำฐานข้อมูลตลาด ทะเบียนได้แก่ ชื่อแผง อาหารที่ขายและผู้ขายอาหารในตลาดนัด
- 4) มีการเฝ้าระวังความปลอดภัยอาหารที่จำหน่ายตั้งแต่อาหารสด อาหารปรุงจำหน่าย เพื่อเป็นการคุ้มครองสุขภาพประชาชน
- 5) มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์แก่ผู้บริโภคในการเลือกซื้ออาหารจากตลาดน้ำชื่อ/ตลาดต้นแบบ

3.2 หน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่

- 1) จัดทำฐานข้อมูลตลาดประเภทที่1 ทะเบียนตลาดสดเป็นภาพรวมระดับจังหวัด
- 2) ร่วมตรวจแนะนำตลาดสดและแผงจำหน่ายอาหารในตลาดร่วมกับท้องถิ่น ตลอดจนการเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านอาหาร
- 3) ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เจ้าของ ผู้ดูแลตลาด ผู้ขายอาหาร และผู้ช่วยขายอาหาร

3.3 เจ้าของตลาด

- 1) ยื่นขอรับใบอนุญาต
- 2) ปฏิบัติตามกฎหมายกระทรวง/ข้อกำหนดของท้องถิ่นด้านสุขลักษณะ
 - อาคารสิ่งปลูกสร้างสำหรับผู้ขายของ
 - ที่ชนถ่ายสินค้า
 - ห้องส้วม ที่ปัสสาวะ อ่างล้างมือ
 - ที่เก็บรวบรวมมูลฝอย
 - ที่จอดยานพาหนะ
 - การบำรุงรักษาตลาด รักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย
 - ควบคุมดูแลไม่ให้เกิดเหตุรำคาญ หรือการระบาดของโรคติดต่อ

3.4 ผู้ขายอาหาร และผู้ช่วยขายอาหาร

- 1) ปฏิบัติตามกฎหมายกระทรวง/ข้อกำหนดของท้องถิ่น และให้ความร่วมมือกับเจ้าของตลาด เจ้าพนักงานท้องถิ่น และเจ้าพนักงานสาธารณสุข
- 2) ปฏิบัติเกี่ยวกับสุขลักษณะของสินค้า และแผงจำหน่ายอาหาร
- 3) มีสุขอนามัยส่วนบุคคลที่ดี
- 4) ปฏิบัติให้ถูกสุขลักษณะในการจำหน่าย ทำประกอบ ปรุง เก็บ หรือสะสมอาหาร และการรักษาความสะอาดของภาชนะ น้ำใช้และของใช้ต่างๆ

3.5 ผู้บริโภค

ผู้บริโภคควรเลือกซื้ออาหาร จากแหล่งผลิต/จำหน่ายอาหารที่สะอาดปลอดภัยและร่วมพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคด้วยการร่วมตรวจสอบ และบอกต่อ หากพบแหล่งจำหน่ายอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ให้แจ้งแก่หน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่